

Biblioteket, bogen og brugeren

Af Michael Linde Larsen

Indledning

Der var engang hvor litteraturen hovedsagligt var forbundet med alvor og det at læse var et dannelsesprojekt. Jørgen Thorgård bestyrede f.eks. bogprogrammet "Bøger" i Danmarks Radio, hvor de store spørgsmål blev stillet med udgangspunkt i litteraturens verden, og hvor målet var at snakke sig frem til en eller flere sandheder. Seerne var ikke i tvivl om, at det at læse var forbundet med lærdom og alvor.

Samme tendens kunne identificeres på de danske folkebiblioteker. Her var forfatterne og værkerne i centrum, og en genre som krimi var ikke velset. De danske folkebibliotekarer så det som deres opgave at oplyse og berige befolkningen med det bedste af den litteratur som fandtes på bibliotekets hylder. Den tanke forplantede sig også i formidlingen, hvor man forsøgte at formidle den gode litteratur til lånerne (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen, 2006). Den "dårlige" litteratur var der derimod diskussioner omkring. Skulle Morten Korch stå på hylderne og hvad med Alistair Maclean?

De senere år er der imidlertid sket noget. I stedet for at sætte værket og forfatteren i centrum er der sket en bevægelse hen imod at sætte læserne i centrum. Der er kommet en større respekt omkring den personlige læseoplevelse og et øget fokus på en brugerind-

dragende formidling. Denne udvikling kan blandt andet ses hos lederen af den engelske læserbevægelse "Opening the book" Rachel van Riel, som i 1990'erne satte ord på nogle af de mekanismer, der ligger bag folks tilgang til læsning eller mangel på samme. Hendes simple hovedbudskab var, og er, at hvis man stimulerer glæden ved læsning, vil der være flere som opsøger bøgernes verden. Hvis man derimod ønsker at opdrage folk når de læser, vil det resultere i at folk mister lysten til at læse. Begreberne "skyld" og "skam" skal med andre ord fjernes fra folks hoveder, når det gjaldt læsning (van Riel & Fowler, 1996).

Rachel von Riel tager i sit virke og sine kampagner udgangspunkt i de engelske folkebiblioteker. Hun ser bibliotekerne som en vigtig ressource til at stimulere læselysten, og bibliotekarerne som en vigtig udførende kraft i litteraturformidlingens tjeneste. Først og fremmest er det dog læserne, som Rachel van Riel har ønsket at sætte i centrum, mens bibliotekarernes rolle er at støtte op omkring den enkelte læser og dennes læseoplevelser.

Men hvordan kommer man så læseren i møde? Det vil denne artikel undersøge gennem at pege på en række nye formidlingsteknikker, som kan tages i anvendelse i det bibliotekariske arbejde for at engagere flere i aktiviteten læsning.

Umiddelbart er læsning en individuel aktivitet, men det vil være artiklens påstand at ved at bringe den personlige læseoplevelse ind i et fællesskab med

Michael Linde Larsen, bibliotekar og Litteraturkonsulent, Odense Centralbibliotek (mil@odense.dk)

andre, vil oplevelsen blive forstærket. At gøre dette kræver respekt for hver enkelt læsers oplevelse, og det kræver, at den professionelle litteraturformidler udvikler nye modeller, hvor læseren og dennes læseoplevelse bliver bragt i centrum. Man kan derfor mene, at bibliotekarens fornemmeste opgave i fremtiden ikke bliver at varetage samlingen, men derimod at komme læseren i møde og sætte denne og dennes læseoplevelser i centrum, såvel i det fysiske rum som på nettet.

Artiklen vil præsentere en række forskellige aktuelle formidlingstiltag i de danske folkebiblioteker, som alle sætter fokus på netop at sætte læseren og læseoplevelsen i centrum. Artiklen vil ligeledes diskutere hvilke udfordringer og kompetencekrav disse formidlingsformer sætter for det bibliotekariske arbejde.

Indledende overvejelser om litteraturformidling

Før vi kigger på nogle konkrete tiltag fra den danske biblioteksverden, er det værd at dvæle ved nogle generelle arbejdsmetoder omkring litteraturformidling. Det handler dels om relationen mellem formidler og læser og om organisatoriske prioriteringer i relation til litteraturformidling.

Groft sagt skal bøger læses så alle hører dem. Det betyder, at for den moderne bibliotekar er det ikke nok at have læst bøgerne, stille dem til rådighed (som der står i biblioteksloven) og vente på at blive spurgt om dem. Det er nødvendigt, at man forpligtiger sig til at fortælle om de læste bøger på den ene eller anden måde. Det kan være mundtligt eller skriftligt. Det kan være i en læsekreds, til en book talk, i udlånet, i radioen, i fjernsynet eller et andet sted, hvor der kan skabes rum til litteratursnak og dialog.

I formidlingen er det ligeledes vigtigt, at bibliotekaren møder modtageren i øjenhøjde. Det vil sige at han eller hun skal tage udgangspunkt i sin egen læseoplevelse, så man skaber en identifikationsmulighed for læseren. Fra at have formidlet sin egen oplevelse af bogen kan man godt bevæge sig over til selve teksten og de litterære kvaliteter, men det er vigtigt at bruge ordet "jeg" og mene noget om den læste bog. Når bibliotekaren fortæller med udgangspunkt i sin egen læseoplevelse, anerkender man indirekte den personlige tilgang til læsning og værdsætter dermed de personlige oplevelser med læsningen. En anden vigtig pointe ved at bruge ordet "jeg" er, at man

indbyder til et personligt møde med læseren. Man videregiver ikke kun et referat af en anmeldelse eller læser en bagsidetekst op, men åbner op for at knytte en personlig relation med brugeren. Noget som vi senere i artiklen skal se på vigtigheden af.

Hvis man som bibliotek mener det alvorligt med litteraturformidling, er det også en god ting at skrive det ind i sin virksomhedsplan som et indsatsområde. Og i forlængelse heraf er det vigtigt, at man frigør personaleressourcer til området og opstiller konkrete arbejdsmetoder til at nå de opstillede mål. På Odense Centralbibliotek er arrangementsbudgettet decentraliseret ud til hver afdeling. Det betyder, at der er et stort ejerskab hos personalet for at lave arrangementer, da man har sit eget budget. Der er simpelthen mange som arbejder med arrangementer. For yderligere at understøtte litteraturformidling som et indsatsområde har biblioteket oprettet en arrangementskoordinatorstilling til at varetage den overordnede styring og sparring. Begge tiltag er med til at skabe sammenhæng og ejerskab i de skønlitterære arrangementstiltag.

En anden fordel ved at indskrive formidling i virksomhedsplanen og opstille konkrete mål med indsatsen er, at organisationen får frigjort en masse energi og skabt et forhøjet aktivitetsniveau i modsætning til hvis man igen og igen skal finde på nye tiltag. Ved at udvælge særlige fokusområder opbygger organisationen både kompetencer og rutiner i relation til forskellige formidlingstiltag. Strategien med gentagelse og genkendelighed har endvidere den fordel, at bibliotekets brugere vil få et klarere billede af bibliotekets formidling. Har man faste traditioner omkring litterære arrangementer vil man desuden have bedre mulighed for at nå ud til en fast målgruppe end hvis man henvender sig til nye målgrupper hver eneste gang.

Et andet tiltag til at skærpe og optimere bibliotekets formidlingsindsats er at indgå samarbejde med andre. Gennem at danne partnerskaber med eksterne aktører forstørres man ikke alene sin målgruppe, man skærper ligeledes bibliotekets placering i lokalsamfundet, hvilket jeg vil komme med eksempler på senere.

I det følgende vil jeg fremdrage nogle formidlingsmæssige succeser fra Odense Centralbibliotek samt eksempler på interessante formidlingstiltag fra andre

biblioteker, der forhåbentlig kan tjene som inspiration for andre.

Biblioteksklubben - banalt og genialt

I august 2010 åbnede Odense Centralbibliotek arrangementsklubben "De Nysgerrige", en klub for bibliotekets brugere, hvor de gennem gratis medlemskab tilbydes særlige aktiviteter og tilbud. Alle medlemmer har afleveret deres mailadresse til bibliotek og sagt ja til, at de gerne vil kontaktes, når der er aktiviteter på biblioteket. Ideen er inspireret af Gentoft bibliotek, som igennem flere år har haft en arrangementsklub, men også af den tradition som flere museer har for medlemsklubber.

Baggrunden for at oprette en medlemsklub, var at vi som så mange andre biblioteker, har oplevet, at det ofte kan være svært at få folk til at komme til litterære arrangementer. Det har været en udfordring at få fat i målgruppen gennem de traditionelle markedsføringsiltag såsom pressemeddelelser, plakater, flyers og hjemmeside. Vi havde simpelthen svært ved effektivt at få fortalt vores målgruppe om bibliotekets arrangementer. Men andre ord kan også sige, at vores relation til vores målgruppe har været for svag. Det er der nu rettet op på. For i skrivende stund er klubben 2 år gammel og har over 2000 medlemmer.

Det har betydet at Odense Centralbibliotek i 2011 havde flere besøgende til arrangementer end året før. Midlet har ud over den direkte markedsføring, bl.a. været nedsat pris til medlemmerne af "De Nysgerrige" eller noget ekstra til medlemmerne ved selve arrangementerne - f.eks. et glas gratis rødvin. Biblioteket har ligeledes afholdt et specielt brunchmøde kun for medlemmerne, noget som var med til at skabe en stærk relation til gruppen og gav gode input til, hvad vi sammen kan lave i fremtiden. En meget stor sidegevinst ved klubben er, at biblioteket nu er blevet en væsentligt mere interessant samarbejdspartner for andre kulturelle aktører i byen. Gennem arrangementsklubben har vi via mail direkte adgang til mere end 2000 personer, som alle er potentielle kulturbrugere. Dette har blandt andet ført til et samarbejde mellem musikbiblioteket i Odense og spillestedet Dexter, hvis musikarrangementer markedsføres gennem "De Nysgerrige". Hovedbiblioteket har ligeledes indledt et samarbejde med AOF, hvor de fælles aktiviteter også markedsføres gennem klubben.

Gennem de seneste 9 år har Odense Centralbibliotek arrangeret en årlig tur til Bogforum i Købehavn, en tur som tilbydes "De Nysgerrige" til rabatpris. De sidste 4 år har det været med to busser og tilsammen 90 læsere. Turen er i høj grad blevet en social begivenhed, hvor deltagerne oplever Bogforum i et fællesskab sammen med andre. Bøgerne og forfatterne er selvsagt i centrum i løbet af dagen, men det er deltagerne også. Biblioteket kommer til at stå som vært, igangsætter og ansvarlig for en hyggelig dag med et litterært indhold. Bibliotekarerne som deltager i turen, agerer rejseledere i løbet af dagen, hvor de serverer kaffe, uddeler programmer og står for andre praktiske ting, men selvfølgelig også griber mikrofonen, fortæller om litteratur og giver gode ideer til folks besøg på Bogforum.

Biblioteksklubben er et eksempel på, hvordan man gennem en særlig målrettet indsats kan få flere kunder i butikken til sine arrangementer. Bag biblioteksklubben og tanken om at knytte relationer til brugerne ligger også erkendelsen af, at det kan være nødvendigt at lave et særligt bearbejde før det litteraturformidlende arbejde går i gang. Det er i dag ikke nok at hænge en plakat op i Brugsen om et forfatterarrangement. På sigt forestiller Odense Centralbibliotek sig, at nogle af klubbens medlemmer også kan drages ind i planlægning og afholdelse af udvalgte litterære arrangementer. På den måde vil medlemmernes relation til biblioteket blive endnu stærkere.

Læseklubber på nettet

Litteraturformidlingen kan og bør finde sted på mange forskellige måder og platforme i et forsøg på at nå ud til mange forskellige målgrupper. En af de mest åbenlyse er selvfølgelig internettet. Men hvordan sætter man det personlige i centrum på et tilsyneladende upersonligt medie? Det gør man blandt andet ved at sørge for, at læseren bliver set, hørt og sat i centrum. Internettet er fyldt med eksempler på at ligesindede mødes og deler interesser for nær sagt hvad som helst. Derfor er det også naturligt at læsere kan mødes og diskutere bøger online.

Danmarks største hjemmeside om skønlitteratur er Litteratursiden.dk med mange besøgende hver eneste dag¹. Det er de danske folkebiblioteker der driver siden som et fælles projekt. Blandt de mange formidlingstilbud som siden tilbyder finder man også virtuelle læseklubber. Læseklubberne blev startet i

efteråret 2006, og har siden bevist, at det godt kan lade sig gøre at samtale om bøger på nettet (Vandborg, 2010). Erfaringerne har vist, at debatten og engagementer er størst i de klubber, hvor den bibliotekariske tovholder er meget aktiv i debatterne. Konceptet ligger således i forlængelse af litteraturformidling i det fysiske rum derved at det er af stor betydning at skabe en relation til læseren for at kunne formidle litteratur. De virtuelle læseklubber rammer en anden og bredere målgruppe end de fysiske læseklubber. Således finder flere mænd og yngre kvinder vej til det litterære debatforum. Undersøgelser viser, at det blandt andet er internettets fleksibilitet, der tiltrækker andre målgrupper end de som mødes i en læsekreds en gang om måneden på biblioteket (Balling, 2007).

De senere år er læseklubberne på Litteratursiden.dk blevet yderligere forstærket ved at indgå i et samarbejde med Danmarks Radio om fire DR læseklubber. DR Romanklubben har bl.a. en digital platform på litteratursiden, hvor debatten faciliteres (Larsen, 2009). Rygraden i samarbejdet mellem DR og Litteratursiden er et stærkt ønske om at sætte læsernes oplevelser i centrum. Derfor bakker tovholderen i de virtuelle klubber altid anerkendende op omkring læsernes indlæg frem for at skrive en litterær analyse. Det viser sig ofte, at debatten bevæger sig i retning af en egentlig analyse, men udgangspunktet og omdrejningspunktet er først og fremmest den umiddelbare oplevelse ved at have læst værket.

Som nævnt har det vist sig, at de mest vellykkede klubber er dem, der har en meget aktiv bibliotekartovholder, som tør bruge sig selv som person i debatten og ikke er bange for at gå forrest i aktiviteten. Der findes mange kommentarfelter på både forlagsider og boghandlersider på nettet, hvor brugerne kan skrive deres mening om en given bog, men den kommunikationsform synes ikke befordrende for en egentlig debat. Erfaringerne fra litteratursiden siger entydigt, at folk foretrækker at henvende sig til et andet menneske, når de skriver om bøger frem for et upersonligt kommentarfelt. Og derfor er det vigtigt med bibliotekarer som tør gå forrest og tage ansvar i de litterære snakke på nettet. Nedenstående citat viser med al tydelighed, hvad en god debat kan afstedkomme:

"Jeg er med for at få læst, og diskuteret nogle bøger jeg ellers ikke selv ville have valgt og jeg får

flere nuancer på min læseoplevelse - ved at dele bogen og læseoplevelsen med andre får jeg altså holdt min hjerne ved lige" (<http://www.litteratursiden.dk/laeseclubber/dr-romanklubben>)

Inden for de seneste år har man i de virtuelle læseklubber udviklet en model, hvor også forfatterne deltagere i debatterne om deres egne bøger, noget som er til glæde for både læserne som forfatterne.

Forfatteren Svend Åge Madsen skrev i 2010 følgende:

"Men det er først i løbet af den her diskussion, takket være nogle gode indspark og fordi jeg bliver tvunget til at tænke over, hvordan jeg skal forklare det ene og det andet, at jeg når frem til den forståelse, jeg har givet udtryk for i det foregående". <http://www.litteratursiden.dk/debat/mange-saerenting#comment-4514>

Læseklubberne på Litteratursiden er en organisk størrelse, som hele tiden er i bevægelse og forandrer sig. Man kan som læser hoppe af og på alt efter ens ønsker, tid og muligheder. Men rygraden i klubben og Litteratursiden er det engagement og arbejde, som de danske folkebibliotekarer ligger i arbejdet. For godt nok er det læserne og deres læseoplevelser, der sættes i centrum, men uden det bibliotekariske lederskab var der ikke nogen klubber.

De skæve ideer

Som bibliotek og litteraturformidler anno 2012 er man i konkurrence med en række andre kulturtilbud, når det gælder brugernes tid og interesse. At tiltrække sig opmærksomhed, blandt andet gennem medieomtale, er derfor også et vigtigt redskab.

2009 lavede Odense Centralbibliotek det opsigtsvækkende arrangement Speedlit, hvor kvinder og mænd mødtes til en kort samtale med en udvalgt bog som indgangsvinkel. Efterfølgende skulle de så tilkendegive, om de havde lyst at møde personen igen. Med andre ord var arrangementet et dating-arrangement tilsat en litterær vinkel. Hovedpersonerne var ikke bøgerne, men derimod læserne og deres litterære oplevelser.

Arrangementet er et eksempel på, at litteraturen fungerer som bindemiddel til at skabe relation mellem

mennesker. Erfaringerne viste entydigt, at litteraturen var lige så meget i centrum som datingen. Det viste sig f.eks. ikke at være noget problem at aldersfordelingen var noget spredt eller at der var flere kvinder til stede end mænd. Et møde mellem en 63-årig herre og en 33-årig kvinde blev således ikke en pinlig affære, for interessen for bøger og læsning var i centrum og kunne sagtens fylde samtalen ud.

Udfordringen ved arrangementet var snarere at biblioteket blev sat i bås med et datingbureau. Det var i hvert fald den vinkel som mange af de journalister, der kontaktede biblioteket, havde med på forhånd. Personligt mener jeg kun at det er dejligt, hvis interessen for litteratur kan blive integreret i en af de vigtigste begivenheder der findes - nemlig valget af partner. Spørgsmålene fra journalisterne blev derfor mere en åbning til at fortælle, at der faktisk var en mening med galskaben - nemlig at formidle litteratur og dele glæden ved bøger med andre.

Arrangementet er et eksempel på, at en skæv vinkel på litteraturformidling kan være med til at tiltrække pressen. Tv-avisen sendte et direkte indslag fra aftenen, mens andre medier, såvel trykte som elektroniske, havde dækket begivenheden i dagene op til arrangementet.

Et tilsvarende skævt formidlingstiltag, som fandt en vis genklang i pressen, var da Odense Centralbibliotek i 2007 isolerede 8 bøger i et hus, der blev placeret i bibliotekets indgangsområde. I bedste Big Brother-stil var der livesending fra boghuset til en hjemmeside, hvor man kunne følge det litterære liv i huset. I modsætning til Big Brother kunne man ikke stemme personer ud, men stemme bøger ud. Konceptet var, som tilfældet med speedlitt, med til at sætte en populær og kendt ramme omkring litteraturformidling. Gennem en særlig iscenesættelse fangede vi folks interesse og skabte opmærksomhed omkring læsning.

Endelig kan nævnes læseprofil-testen som første gang blev præsenteret i 2008 på Litteratursidens stand på Bogforum. Konceptet er at folk kan teste sig selv og deres læsevaner via et spørgeskema. Ud fra svarene vil bibliotekaren så sætte nogle mere eller mindre bastante ord på, hvilken læsetype vedkommende er.

Testen er meget enkelt og absolut uvidenskabelig. Og nogen vil måske mene at det er noget pjat, men testen har ikke desto mindre vist sig at være meget populær blandt læserne. Folk elsker simpelthen at få sat ord på sig selv. Men det er ikke sjovt det hele, for testen er som regel et godt udgangspunkt for at snakke litteratur og henvise til mere inspiration på Litteratursiden. Dermed er testen også et eksempel hvordan anderledes indfaldsvinkler kan åbne for den gode og dialogbaserede relation til læserne, som er så væsentlig for litteraturformidling i dag.

Testen har ligeledes været publiceret på Danmarks Radios hjemmeside, hvor brugerne har kunnet afprøve den selv, og har været bragt som en "ugebladstest" i Litteratursidens blad *Litteratursider*. Testen anvendes også på flere litteraturfestivaler og biblioteker. Dermed følger læseprofiltesten sig til de andre nævnte litterære aktiviteter, som alle har vist deres værd i litteraturformidlingen rundt om på landets biblioteker.

Bibliotekerne og forfatterne

Når talen falder på litteraturformidling på biblioteket, tænker vi oftest på bøger og litteratur. Det er vores materialer, vi gør en indsats for at formidle. Forfatterne inviteres til at komme forbi og holde foredrag eller give oplæsninger, typisk i forbindelse med nyudgivelser. Men hvordan kan biblioteket og forfatterne ellers samarbejde? Det har vi udforsket i Odense.

Danske forfattere er en uens størrelse, hvor nogle sælger mange bøger og nogle sælger få. Nogle skriver for børn og andre for voksne. Ja, faktisk er der flere forskelle end ligheder når det kommer til stykket. Måske det er derfor, at ikke mange danske forfattere indgår i et kollegialt fællesskab. På Fyn er det dog tilfældet. Her har en stor del af de fynske forfattere organiseret sig i det uformelle netværk Fynske forfattere. Denne sammenslutning af forfattere har Odense Centralbibliotek inden for de seneste år samarbejdet en del med. I og med, at forfatterne (næsten) taler med en stemme, er det relativt nemt at samarbejde med gruppen til glæde for biblioteket, læserne og dem selv.

Samarbejdet udmøntes i en lang række arrangementer, blandt andet den årlige fejring af Poesiens dag (et år var det med en udsolgt Poesibrunch), en åben rådgivning til kommende forfattere og Verdens Bogdag.

Endvidere kan nævnes, at forfatteren Jo Hermann bloggede på bibliotekets hjemmeside, mens hun var på arbejdsophold i Italien, og at forfatterne og læsere har spillet litteratur bingo-banko sammen på biblioteket. På samme måde som i de virtuelle læseklubber skaber disse arrangementer et uformelt rum, hvor forfattere og læsere kan mødes og diskutere litteratur og dele oplevelser. Dermed tilbyder denne type arrangementer en anden mere dialogisk kommunikationsform mellem forfatter og læser end et traditionelt forfatterforedrag, hvor kommunikationen ofte er envejs.

En måde at indlede et sådant samarbejde er gennem en registrering af forfatterne, som bor i det lokale bibliotekets område. Biblioteket får derved et netværk af lokale forfattere og forfatterne bliver registreret på biblioteks hjemmeside. Lignende erfaringer har været gjort på Bergen bibliotek i Norge og altså også på Odense Centralbibliotek. Men husk dog, at det ikke er forfatterne, men læserne vi laver bibliotek for. Hvis man husker det, kan de danske folkebiblioteker skabe en meget stærk trekant bestående af sig selv, forfatterne og læserne.

Bibliotekaren helt frem i angrebet

Hvor udfarende kan en bibliotekar være i det litteraturformidlende arbejde? Er det nok at ringe efter en forfatter og stille stole op eller er det bedre selv at stille sig frem, slå en kolbøtte og anbefale gode bøger? Det er et godt spørgsmål, og et af de spørgsmål der er blevet diskuteret meget de senere år. Et eksempel på et litteraturarrangement, som har taget handsken op og bragt bibliotekaren i front som formidler, er de traditionelle book talks.

Book talks er i bibliotekariske kredse et meget indarbejdet begreb, som dækker over et arrangement, hvor bibliotekaren fortæller om bøger - mest de gode af slagsen. Det kan være et helt nøgent arrangement nede i udlånet, men det kan også være ude i byen i et samarbejde med andre aktører. Selve arrangementet kan blive betydeligt forstærket ved at pakke det ind i mad og drikke plus gode fysiske rammer, noget som Odense Centralbibliotek flere gange har haft stor succes med. I 2010 lavede biblioteket det udsolgte arrangement ”Rule Britannia”, hvor 5 bibliotekarer præsenterede britisk musik og britiske bøger, mens en medarbejder fra den lokale vinbutik præsenterede britisk øl. I efteråret 2011 lavede vi arrangementet

”Wir haben geöffnet”, hvor temaet var tysk øl, musik og litteratur - selvfølgelig med rabatpris til medlemmerne af ”De nysgerrige”. Den tyske temaaften blev til på opfordring fra flere deltagere af det totalt udsolgte bog- og vinsmagningsarrangement på Odense Centralbibliotek.

Aalborg Hovedbibliotek er et af de danske biblioteker, som har forfinet book talk eventen mest. En gang om måneden åbner biblioteket op for anbefalinger i bogcafeen. Bibliotekarerne har modtaget undervisning af skuespillere, og står bogstaveligt talt helt ude på scenekanten i Det Nordjyske Landsbibliotek, hvor der sidder op mod 100 tilhørere. Selvfølgelig er arrangementerne også krydrede med musik og forplejning.

Ovenstående eksempler viser, at det ofte kan være nødvendigt at bringe sig selv i spil som bibliotekar. Denne rolle kræver ofte andre kompetencer af bibliotekarerne end de har med fra deres uddannelse. Det er ikke alle, som føler sig klædt på til at stå foran en stor forsamling og anbefale bøger eller være quizmaster foran et publikum. Men alt andet lige er det lettere at bygge relationer til folk, når man som bibliotekar er synlig i sit virke. Den tilbagetrukne og neutrale bibliotekar er ikke den, som opbygger netværk eller som står for de litterære arrangementer. Det skal derimod den bibliotekar, som har engagement, lyst, energi og evner til at formidle litteratur i øjenhøjde med sit publikum.

Nye formidlingsformers betydning for den bibliotekariske profession

Overstående gennemgang af forskellige formidlingstiltag peger på en udvikling i det bibliotekariske arbejde i retning af en større grad af performativitet (Grøn, 2010). Vi skal ud på gulvet, op på stolen og gribe mikrofonen. Det er både en spændende, men også udfordrende udvikling, som fordrer nye og anderledes kompetencer end de traditionelle kompetencer knyttet til de bibliotekariske kerneopgaver.

Begrebet web 2.0 har vundet indpas i diskussionerne om formidling og stor popularitet blandt internettets brugere i de senere år. Og lidt firkantet kan man sige, at de formidlingsinitiativer på landets biblioteker som har lavet web 2.0 i virkeligheden, forstået som dialogbaseret anerkendende formidling, også har oplevet succes.

På den måde har det bibliotekariske virke bevæget sig et godt stykke væk fra Bibliotekslovens formulering om at "stille til rådighed". Ja, faktisk har udviklingen de senere år ofte overhalet det traditionelle tankesæt og traditioner i folkebibliotekerne. Mange arrangementer har været drevet af sætninger som "nu prøver vi det, og ser hvordan det går". Når erfaringerne er kommet i hus, har man sat ord på og forsøgt at beskrive fordele og ulemper ved de valgte fremgangsmåder. Man kan selvfølgelig godt spørge, hvad det hele skal det til for. I biblioteksloven står jo højt og tydeligt, at vi blot skal arbejde for at "fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lyd-bøger og andre egnede materialer til rådighed" (LOV nr. 340 af 17/05/2000, § 1).

Imidlertid mener jeg, at hvis vi blot efterlever lovens bogstav, så er vores profession i fare for at blive forældet og overhalet af de teknologiske muligheder, som nettet tilbyder i forhold til digitalisering og tilgængelighed. Lidt firkantet sagt mener jeg, at hvis vi vil overleve som fag og som institution, så bliver vi nødt til at definere os selv bredere. Og vi bliver nødt til at indgå flere partnerskaber med såvel vores brugere som med andre kulturelle aktører og være mere aktive på formidlingsfronten².

Samtidig betyder de nye formidlingstyper, at der er kommet fokus på de bibliotekariske kompetencer. Nye formidlingsstrategier og andre opgaver fordrer andre kompetencer end de traditionelle knyttet til varetagelse af samlingen. Nye kompetencer er søgt bragt ind i folkebibliotekerne ved efteruddannelse, f.eks. kulturtræneruddannelsen, som små 50 bibliotekarer gennemførte i 2009 og 2010 med fokus på idégenereringsmetoder, projektledelse, markedsføring og trænerrollen. For mig at se er det bydende nødvendigt at bibliotekarerne gives et kompetenceløft, som klæder os på til at løfte opgaven med at udvikle bibliotekerne i retning af levende kulturhuse og formidlingsinstitutioner. Som det ser ud nu, vil fremtiden byde på flere opgaver med at få mennesker til at gå i dialog frem for alene at arbejde med materialer. Et eksempel på det er læseklubberne på Litteratursiden, hvor den største kvalitet hos bibliotekaren ikke er en litterær forståelse, men evnen til at kommunikere med andre på nettet (Balling Skouvig, Alsted Henrichsen, 2008). Ovenstående vil for mig at se også betyde et mere spændende bibliotekarjob og en udvidelse af det bibliotekariske felt, hvor man i

højere grad kommer til at arbejde som kulturarbejder end som bestyrer af en materialesamling.

På Odense Centralbibliotek er der som nævnt megen fokus på bibliotekets litterære formidlingsdel, som derfor fylder meget i virksomhedsplanens indsatsområder (Odense Centralbibliotek, 2011). Men noget som vi kan blive bedre til på Odense Centralbibliotek, er at definere vores målgrupper. Ofte sker der det, at vi mere eller mindre tilsigtet rammer ned i læsekredsmålgruppen - dvs. kvinder plus 50 år. Og efterhånden er vi nået frem til den erkendelse, at vi ikke kan favne alle målgrupper i vores formidling. Dog kunne vi godt tænke os at blive stærkere i definitionen af målgruppen til vores arrangementsklub "De nysgerrige". Samtidig lider vi, som nok de fleste folkebiblioteker, under forestillingen om, at vi er et folkebibliotek med streg under "folke", som skal nå alle. Den tanke tror jeg, vi bliver nødt til at bevæge os væk fra. Det kan simpelthen ikke lade sig gøre at nå alle, og det er heller ikke ønskværdigt. I stedet mener jeg, at man som bibliotek skal udvælge sig nogle indsatsområder som skal gennemføres 100 % med en stor tro på succes.

Som støtte til ovenstående tanker kunne jeg ønske mig, at det bibliotekariske sprog blev udvidet med flere begreber, der præcist var i stand til at sætte ord på den bibliotekariske virkelighed. Det kunne være nye ord som blev hentet fra eventverden, markedsføringsverden og oplevelsesindustrien. Ja, faktisk kunne jeg godt ønske mig, at Biblioteksloven blev revideret med henblik på at skrive mere oplevelse- og handlingsorienterede aktiviteter ind i den, frem for det passive "at stille til rådighed". At vi udvikle os hen imod at blive et levende kulturhus, hvor de litterære aktiviteter i huset fyldte lige så meget som den litterære samling. Men jeg kunne også godt forestille mig, at biblioteksverden lod sig inspirere af landsdækkende butiks- og restaurationskæder, som arbejder målrettet og struktureret med deres ydelser og events. For det er jo det de danske folkebiblioteker også er. En stor landsdækkende kæde, som med fordel kunne arbejde mere sammen, og i fællesskab udvikle koncepter for en ny og mere aktiv litteraturformidling end tilfældet er nogle steder i dag. En litteraturformidling som laves i et samarbejde med læserne og det omkringliggende samfund.

Uanset hvad er der ingen tvivl om, at der ligger mange spændende udfordringer og tiltag og venter på den engagerede bibliotekar i fremtiden.

Noter

1. Sitet havde 1,2 millioner besøgende i 2010, se <http://www.litteratursiden.dk/om-litteratursiden>
2. Jf. de anbefalinger som arbejdsgruppen bag den seneste rapport på biblioteksområdet, *Folkebiblioteket i Videnssamfundet*, kom med (Styrelsen for Bibliotek og Medier, 2010).

Referencer

Balling, G (2007): *Virtuelle læsekredse. På vej mod bibliotek 2.0*. København: Center for Kulturpolitiske studier.

Balling, G, Skouvig, L & Alsted Henriksen, L (2008). Digital reading groups: renewing the librarian image. *New Library World*, 109.

Grøn, R (2010). *Oplevelsens rammer: former og rationaler i den aktuelle formidling af skønlitteratur for voksne på danske folkebiblioteker*. Ph.d. afhandling fra forskningsprogrammet Videnskultur og vidensmedier på Danmarks Biblioteksskole. Aalborg: Det Informationsvidenskabelige Akademi.

Jochumsen, H & Rasmussen, CH (2006). *Folkebiblioteket under forandring: Modernitet, felt og diskurs*. København: Danmarks Biblioteksforenings forlag.

Larsen, ML (2009). A successful literary library recipe. *Scandinavian public library quarterly*, 42/04

Lov om biblioteksvirksomhed, LOV nr 340 af 17/05/2000 lokaliseret d. 12. september 2011 på: <http://www.bs.dk/content.aspx?itemguid={00F0018D-D6F3-437D-BAB2-F43C06D3F4C2}>

Odense Centralbibliotek (2011). Virksomhedsplan 2011. Lokaliseret d. 12. september 2011 på: https://www.odensebib.dk/files/vp_2.pdf

Styrelsen for Bibliotek og Medier (2010). *Folkebiblioteket i videnssamfundet. Rapport fra Udvalget om folkebibliotekerne i videnssamfundet*. Lokaliseret d. 12 september 2011 på: http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/publikationer/rapporter_oevrige/folkebib_i_videnssamfundet/pdf/Folkebib__i_videnssamf.pdf

Van Riel, R & Fowler, O (1996). *Opening the book: finding a good read* Bradford: Bradford Libraries.

Vandborg, L. (2010). Litteratursiden - i det digitale og i det fysiske rum. *Referencen*, 40/